

เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”

มจร.วิทยาเขตพะเยา

๒.๕.๒ หลักธรรมที่พระราชา(ผู้นำ)ควรปฏิบัติ

หลักธรรมนี้ เน้นไปที่ข้อวัตรปฏิบัติของผู้นำ ประกอบไปด้วย ๑) หลักอริปไตยสาม ๒) สุจริตสาม ๓) สัมปยุตธรรมเจ็ดซึ่งสามารถรวมกันแล้ว มีนัยสำคัญ ดังนี้

หลักอริปไตย ๓ ¹

เป็นหลักธรรมกว้าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเอาไว้เพื่อให้เป็นกรอบในการพิจารณาถึงแนวความคิดที่เน้นทิวหรือความคิดเห็นของตัวบุคคลเป็นหลัก ว่าเมื่อบุคคลเข้ามาบริหารงานแล้วมีทัศนะเกี่ยวกับอำนาจที่ดำรงอยู่อย่างไรบ้าง โดยใช้คำว่า อริปไตย ซึ่งหมายความว่าความเป็นใหญ่มีอยู่ ๓ ระดับด้วยกัน คือ

๑) หลักตนเอง คือ อัตตาธิปไตยการถือตนเป็นใหญ่เป็นแนวคิดของบุคคล ที่ใช้อำนาจโดยยึดความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงเสียงส่วนมาก มีแนวความคิดออกจะเผด็จการ

¹ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๔, อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๑.

๒) หลักสังคม คือ โลกาธิปไตย การถือโลกเป็นใหญ่เป็นแนวความคิดของบุคคลที่ใช้อำนาจโดยยึดความคิดของคนหมู่มากเป็นใหญ่ โดยใช้ที่ประชุมในการออกเสียงประชามติ มีแนวความคิดเป็นเหมือนประชาธิปไตย

๓) หลักธรรม คือ ธรรมาธิปไตย การถือธรรมเป็นใหญ่เป็นแนวความคิดของบุคคลที่ใช้อำนาจโดยยึดหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก กล่าวคือใช้ธรรมะนำการเมือง มีแนวคิดเป็นแบบธรรมาธิปไตย

สุจริต ๓²

สุจริต เป็นหมวดธรรมที่สำคัญมากในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลได้พยายามเน้นในเรื่องของการโปร่งใสในการบริหารบ้านเมือง เพื่อให้บ้านเมืองสะอาด นั่นก็หมายความว่าบ้านเมืองจะต้องปราศจากการทุจริตคดโกง มีการติดสินบน โดยการพยายามออกกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ ออกมาใช้ หลักธรรมข้อนี้ประกอบด้วย ๑) กายสุจริต ๒) วาจาสุจริต ๓) มโนสุจริต

มีนัยสำคัญ ๒ ประเด็น คือ

๑) ประเด็นของการแสดงออกที่เป็นรูปธรรม

ประเด็นนี้มีหลักสุจริต ๒ ข้อ ได้แก่ ๑) กายสุจริตคือเมื่อผู้นำมีการกระทำที่มีความสุจริตไม่โกงกิน บ้านเมืองก็มีความเจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาตามศักยภาพ เงินงบประมาณก็ถูกใช้ให้เกิดความคุ้มค่ามีการพัฒนาอย่างทั่วถึงเต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อผู้นำไม่ทุจริตคดโกง ลูกน้องก็ไม่กล้า ถ้าผู้นำทุจริตลูกน้องก็ทำตาม ซึ่งธรรมะข้อนี้มีความสำคัญต่อบ้านเมืองเป็นอย่างมากและ ๒) วาจาสุจริตแม้วาจาจะดูแล้วไม่น่าจะมีความสำคัญต่อการบริหารปกครอง แต่โดยความเป็นจริงแล้วมีความสำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องของการใช้คำพูด เช่น การพูดโน้มน้าวจิตใจคน การพูดประสานคน การเจรจาต่อรอง งานด้านการทูต เป็นต้น

² ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐, อง.ตึก.(ไทย) ๒๐/๒/๑๔๑.

๒) ประเด็นของการแสดงออกที่เป็นนามธรรม

ประเด็นนี้มีหลักสุจริต ๑ ข้อ ได้แก่ โทสุจริตคือมีคนกล่าวว่าจิตคิดอย่างไรก็พูดอย่างนั้น คนพูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น แม้บางครั้งการกระทำ-การพูด-การคิด อาจจะไม่ตรงกันเพราะความปิดบังของคน แต่โดยมากแล้วย่อมเป็นไปตามนัยดังกล่าว ดังนั้นในข้อนี้เป็นการแสดงออกมาทางความคิดเห็น ที่ผู้นำสูงสุดจะต้องแสดงให้เห็นได้ปกครองได้เห็น หรือที่เรียกว่าการแสดงวิสัยทัศน์ นั้นเอง

สัปปริสธรรม ๓³

หมวดธรรมข้อนี้เป็นการแสดงถึง ความยืดหยุ่นของผู้บริหาร การใช้เหตุผลการรู้จักประมาณตน การรอจังหวะเวลา ตลอดไปจนถึงการรู้จักภูมิหลังของสังคมชุมชนเป็นต้นมีนัย ๓ ประเด็นที่น่าสนใจ คือ

๑. ประเด็นของการใช้หลักเหตุ-ผล

ประเด็นนี้มีหลักการอยู่ ๒ ข้อ ได้แก่ ๑) ชัมมัตญุตารู้จักเหตุผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นคนที่รู้จักเหตุว่า ปัญหา หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้นในขณะนั้นนั้นมาจากเหตุอะไร และเหตุที่เกิดขึ้นนั้นจะสามารถนำไปสู่ผลอะไรบ้าง ๒) อัคคัตญุตารู้จักผล ในข้อนี้ผู้บริหารจำเป็นที่จะต้องรู้จักผลของการกระทำทุกอย่างที่ได้กระทำลงไปว่าสิ่งที่ได้กระทำลงไปนั้นย่อมมีผลอะไรเกิดขึ้น โดยเฉพาะการทำงานเชิงนโยบาย ย่อมจะมีการวางแผนงานที่เล็งถึงผลของการกระทำในสิ่งเหล่านี้

๒. ประเด็นของการรู้จักประมาณตน

ประเด็นนี้มีหลักการอยู่ ๒ ข้อ ได้แก่ ๑) อัคคัตญุตารู้จักตน ผู้บริหารต้องสามารถประเมินตนเองออกว่ามีความรู้ความสามารถมากน้อยแค่ไหน พร้อมทั้งจะพัฒนาศักยภาพของตัวเอง ๒) มัตตัตญุตารู้จัก

³ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๗ / ๔๐๐, อง.สตุตท. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓.

ประมาณ ผู้บริหารจะต้องรู้จักประมาณในทุกด้าน ไม่ปล่อยให้ทำอะไรตามใจตัวเองจนก่อให้เกิดผลเสียหายทั้งส่วนตัวและส่วนรวม

๓. ประเด็นของการยืดหยุ่นต่อสังคม

ประเด็นนี้มีหลักการอยู่ ๓ ข้อ ได้แก่ ๑) กาลัญญตา รู้จักเวลา บางครั้ง บางเวลา บางโอกาส ผู้นำต้องปล่อยให้งานช้าลง บางเวลา ต้องรีบทำงานให้ทันสถานการณ์ คือ รีบในเวลาที่ต้องรีบเร่งในเวลาที่ไม่ควรเร่ง ให้จัดลำดับความสำคัญอะไรก่อน อะไรหลัง แล้วลงมือทำงาน ๒) ปริสัจญตา รู้จักชุมชน ผู้บริหารก่อนที่จะเข้ามาทำงาน จำเป็นต้องมองดูภูมิหลังของชุมชน ที่ตัวเองบริหารงานอยู่ว่า วัฒนธรรมองค์รวมเป็นอย่างไร ระเบียบวิธีปฏิบัติ มีอะไรบ้าง ๓) ปุคคปโรปรัญญตา รู้จักบุคคล การใช้คนเป็นสิ่งสำคัญผู้บริหารจำต้องใช้คนให้ถูกกับงาน หรือที่พูดกันว่า Put the right man on the right job เป็นต้น